

Onderzoek en behandeling

Mondzorg

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Aanleiding
2. Visie op mondzorg
3. Dagelijkse mondverzorging
4. Centra bijzondere tandheelkunde
5. Specialismen: angst, narcose en autisme
6. "Je wilt toch het beste voor je kind"
7. Financiering

Voorwoord

Mensen met een verstandelijke beperking hebben recht op goede zorg, waar ze ook wonen. Thuis, in een wooninitiatief van ouders of in een voorziening voor mensen met een verstandelijk beperking. Goede zorg betekent naast het optimaliseren van eigen regie en kwaliteit van bestaan ook goede ondersteuning en behandeling op het gebied van gezondheid en mondzorg. De ervaring leert dat verslechtering van gebit vaak leidt tot gezondheidsrisico's en ernstige problemen in het functioneren in de dagelijkse praktijk.

De laatste jaren heeft de preventieve mondzorg en de tandheelkundige behandeling binnen de 's Heeren Loo Zorggroep een belangrijke verandering door gemaakt. Met elkaar, de medewerkers van 's Heeren Loo, de tandartsen, mondhygiënistes en assistenten en de verschillende andere disciplines van het expertisecentrum Advisium hebben we gewerkt aan een Kwaliteitskader Mondzorg. Dit kader geeft richting aan een verdere optimalisatie en professionalisering van de mondzorg. De eerste resultaten zijn zichtbaar. De mondzorgpraktijken zijn op tal van plekken aanzienlijk verbeterd en gemoderniseerd conform de laatste standaarden. Ook de preventieve mondzorg en scholing van medewerkers op de verschillende voorzieningen van 's Heeren Loo krijgt steeds meer aandacht.

Uit onderzoek blijkt dat één op de drie mensen met een verstandelijke beperking de tandarts niet of sporadisch bezoekt. Ook veel reguliere tandartsen lopen tegen grenzen aan in de behandeling van mensen met een verstandelijke beperking in hun praktijk. Ook deze mensen hebben recht op goede en passende zorg. Voor deze en anderen mensen die behoefte hebben aan bijzondere zorg, willen we onze kennis en kunde graag beschikbaar stellen. Mensen met een verstandelijke beperking vragen soms om net iets meer deskundigheid en een andere houding van zorgverleners.

Het is voor mij zeer inspirerend om te zien met welke passie en gedrevenheid zorgverleners binnen de mondzorg elke dag op zoek zijn naar een ondersteuning die past bij de individuele cliënt. Door middel van dit boekje willen wij onze ervaringen die we opgedaan hebben binnen de bijzondere mondzorg voor mensen met een verstandelijke beperking graag met u delen. Als uw interesse gewekt is of u heeft een concrete vraag, dan kunt u zich daarvoor altijd wenden tot een van onze medewerkers van de negen mondzorgpraktijken van het expertisecentrum Advisium of contact opnemen met het 0800 nummer van 's Heeren Loo. Ik wens u veel leesplezier.

Gijs Bierens

Directeur expertisecentrum Advisium

1. Aanleiding

De laatste jaren heeft mondzorg binnen de 's Heeren Loo Zorggroep een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Enkele jaren geleden moesten we helaas constateren dat zowel de door ons geboden (preventieve) mondzorg als de tandheelkundige behandelingen veel beter konden. We vermoeden dat dit niet alleen geldt voor 's Heeren Loo. De mondzorg in de verstandelijke gehandicaptenzorg is een tijdlang een achtergebleven gebied geweest. Ook was er geen duidelijk kwaliteitskader voorhanden.

Onderzoek

Om de mondzorg binnen 's Heeren Loo te verbeteren voerde tandarts gehandicaptenzorg Jan Elhorst een eerste verkenning (quickscan) uit onder alle aan 's Heeren Loo gelieerde praktijken. Naast gesprekken met betrokken managers, tandartsen, assistenten, mondhygiënisten, arts verstandelijk gehandicapten (AVG) en gedragswetenschappers bezocht hij alle voorzieningen. Het oordeel was helder: de mondzorg was gebaseerd op achterhaalde kwaliteitscriteria. Er was geen sprake van een volwaardige praktijkvoering, hoewel de kwaliteit van het technische handelen over het algemeen van een goed niveau was. De preventieve mondzorg (het voorkomen van problemen aan het gebit) was bovendien niet overal geborgd. Op de ene locatie was meer aandacht voor preventie dan op de andere locatie. Bovendien werkten de tandartspraktijken te weinig samen met de medewerkers van deze locaties.

Verbeteringen

Uit de quickscan volgden gerichte adviezen en een plan van aanpak per praktijk. Daarnaast pleitte Elhorst voor eenduidige richtlijnen voor alle mondzorgpraktijken en voor het ontwikkelen van een preventief mondzorgprogramma binnen 's Heeren Loo. In 2012 en 2013 stelden tandartsen en mondhygiënisten van een aantal praktijken gezamenlijk het Kwaliteitskader Mondzorg op. Binnen het kwaliteitskader gaat de aandacht nadrukkelijk uit naar (multidisciplinaire) samenwerking, uitwisseling van kennis en ervaring tussen praktijken en professionals en de nadruk op het voorkomen van problemen aan het gebit.

De behoefte van 's Heeren Loo aan één kwaliteitskader stond trouwens niet op zich. Rond dezelfde periode vroeg de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) aan 's Heeren Loo mee te denken over de definitie van verantwoorde mondzorg, conform de Kwaliteitswet zorginstellingen. De basisindicatoren van goede mondzorg uit het Kwaliteitskader zijn in 2014 door IGZ overgenomen als veldnorm.

2. Visie op mondzorg

Strategie en kwaliteitskader

Mensen met een verstandelijke beperking hebben meer kans op problemen in de mond, zoals tandvleesontstekingen of tandbederf. Door bijkomende problemen is het niet altijd eenvoudig om goede mondzorg te geven. Alle redenen dus om ervoor te zorgen dat de mondzorg optimaal is en aansluit bij de individuele behoefte en mogelijkheden. Daarin is veel winst te behalen. Maar hoe luidt de visie van 's Heeren Loo op mondzorg? En wat willen wij goed hebben geregeld?

Ambitie

Het is de ambitie van 's Heeren Loo Zorggroep om niet alleen verantwoorde zorg, maar ook bovengemiddelde kwaliteit van zorg te leveren. De prestaties van onze organisatie worden daaraan afgemeten. Kwaliteit van zorg is alleen mogelijk door het centraal stellen van de wensen van de cliënt en door een goede samenwerking met diens omgeving: verwanten en vertegenwoordigers. We hebben vanuit onze ervaring en expertise veel kennis. Die willen we graag delen en beschikbaar stellen voor mensen met een beperking die niet bij 's Heeren Loo wonen. Want elk mens met een verstandelijke beperking heeft recht op goede zorg.

Onderdeel van het normale leven en ondersteuning

De mondzorg was in de verstandelijke gehandicaptenzorg lange tijd een achtergebleven gebied, ook bij 's Heeren Loo. In onze visie is de dagelijkse mondzorg een onderdeel van de gebruikelijke zorg die wij als organisatie bieden. Mondzorg is daarom ook een integraal onderdeel van het ondersteuningsplan, waarin onder meer staat welke zorg of ondersteuning de cliënt krijgt en hoe deze wordt geleverd. Wanneer een cliënt voor mondhygiëne is aangewezen op begeleiders, dan beschikken zij over de juiste kennis, vaardigheden en houding. Regelmatige scholing van begeleiders heeft een gunstig effect op de mondgezondheid van cliënten.

Vijf basisindicatoren

Samen met de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) hebben we indicatoren ontwikkeld op basis waarvan we de kwaliteit van onze mondzorg toetsen:

- De wensen van de cliënt en/of de cliëntvertegenwoordiger zijn aantoonbaar afgewogen en vastgelegd in het ondersteuningsplan;
- Afspraken over de uitvoering van de dagelijkse mondverzorging staan in het ondersteuningsplan;
- De frequentie van een bezoek aan de tandarts en/of de mondhygiëniste staan in het ondersteuningsplan;
- De bevindingen van de tandarts en/of de mondhygiëniste die van invloed zijn op de dagelijkse mondzorg van de cliënt worden vastgelegd in het ondersteuningsplan;
- Mondzorg is een vast onderwerp in de evaluatie van het ondersteuningsplan.

Meer kwaliteit en deskundigheid

Met deze aanpak neemt niet alleen de kwaliteit van de mondzorg toe, maar ook de specifieke deskundigheid, aanpak en cliëntbejegening van de tandartsen en mondhygiënisten. Dankzij de inzet van gedragsdeskundigen krijgt de cliënt de aanpak en behandeling die voor hem of haar het minst belastend is. Behandeling onder narcose kan als uiterste middel worden ingezet en allen strikt onder allerlei veiligheidsvoorwaarden. Uiteindelijk is het mondzorgplan integraal onderdeel van het zorgplan van iedere cliënt van 's Heeren Loo. Ook mensen met een verstandelijke beperking die thuis, in ouderinitiatieven of collega-instellingen wonen zijn welkom.

Kwaliteitskader: naar de gewenste situatie

Expertisecentrum Advisium heeft negen tandartspraktijken die relatief zelfstandig functioneren. Hier werken tandartsen (gehandicaptenzorg), mondhygiënisten, preventieassistentes en tandartsassistentes die cliënten met diverse verschillende ontwikkelingsniveaus behandelen. Ze hebben meer kennis van ziektebeelden en hebben de vaardigheden te communiceren op het niveau van de cliënt. Zij kunnen bijvoorbeeld een angstbehandeling geven om hem zo meer op het gemak te stellen. Ook hebben zij de tijd om de cliënt te behandelen in zijn tempo.

Om de kwaliteit te borgen hebben we een Kwaliteitskader mondzorg. Dit document dat aansluit bij de visie van 's Heeren Loo beschrijft op hoofdlijnen de gewenste situatie. Het beschrijft vanuit welke waarden de tandheelkundige diensten werken, welke diensten zij verlenen, welke medewerkers onder de tandheelkundige dienst vallen en hoe zij met andere disciplines van Advisium en met de medewerkers die de zorg en ondersteuning verlenen op de locaties (het primaire proces) samenwerken rond een cliënt. Het kwaliteitskader is een richtinggevend document. Dit houdt in dat hieraan lokaal invulling kan worden gegeven, afhankelijk van de behoeften van de cliënt. Het Kwaliteitskader is bovendien de basis voor samenwerkingsovereenkomsten met externe tandartsen.

Training voor begeleiders

Hoe goed de tandarts zijn werk ook doet, het komt vooral aan op een goede dagelijkse mondzorg. Immers, voorkomen is beter dan genezen. Daarom hebben we binnen 's Heeren Loo een training ontwikkeld, bedoeld voor de zogenoemde aandachtspersonen mondzorg. Binnen elk zorgteam heeft één medewerker die rol. Zij krijgen een mondzorg-scholing van een mondhygiënist. Vervolgens instrueren deze aandachtspersonen de eigen teamleden in het geven van mondzorg. Zo nodig traint de mondhygiënist een heel team.

3. Dagelijkse mondverzorging

Tandartspraktijken zetten stevig in op een gezond gebit

Goede dagelijkse mondverzorging is belangrijk. Vooral voor mensen met een verstandelijke beperking. De tandartspraktijken van Expertisecentrum Advisium zetten daarom stevig in op goede mondverzorging. Onder meer met scholing van begeleiders op de woningen en met een nauwe samenwerking tussen alle betrokkenen. Maar wat verstaan we eigenlijk onder goede mondzorg? Welke deskundigheid is daarvoor nodig? En wat levert het op?

Peter heeft een verstandelijke beperking en autisme. Ook heeft hij een afwijking aan zijn hartklep. Om ontstekingen te voorkomen, krijgt hij bij een tandheelkundige behandeling (bijvoorbeeld bij verwijderen van tanden en kiezen) steevast antibiotica. Toch belandt hij in het ziekenhuis. Diagnose: een ontsteking aan zijn hartklep, veroorzaakt door een bacterie in de mond. Gelukkig herstelt Peter en kan hij weer terug naar de woning. Daar is de mondverzorging door de begeleiders ondertussen sterk verbeterd. Hierdoor heeft Peter nu minder tandartsbehandelingen nodig, en dus minder antibiotica. En Peter lacht weer.

Belastend proces

Mondverzorging is dus veel belangrijker dan de meeste mensen denken. Slechte mondverzorging kan zelfs de veroorzaker zijn van een longontsteking, hersenvliesontsteking, hartinfarct of herseninfarct. En van het afstoten van een kunstnie of heup. Bij mensen met een verstandelijke beperking zijn deze risico's groter, omdat de mondverzorging complexer is en daardoor nogal eens tekort schiet. Vroeger werd vaak gedacht: als de cliënt zijn tanden en kiezen kwijtraakt, dan malen we gewoon zijn eten. Dit is onwenselijk vanwege de kwaliteit van en de regie over het eigen leven van de cliënt. Maar hieraan gaat wel een belastend proces vooraf van gaatjes en ontstoken tandvlees. Ook het gemis van een gebit veroorzaakt veelal problemen. Geertje de Mos, mondhygiëniste in Ermelo: "Zonder gebit raken de wangen, lippen en tong hun houvast kwijt. De tong verbreedt zich en gaat naar buiten hangen. Dit belemmert het praten en geeft kans op uitdroging van de mond. En dat kan weer leiden tot slikproblemen of zelfs een longontsteking. Een prothese? Dat is voor de meesten geen optie."

Voorlichting en poetsinstructies

Goede dagelijkse mondverzorging is bij mensen met een verstandelijke beperking dus extra belangrijk. En dat begint in de woonomgeving van de cliënt; thuis of op de woning. Trees Duijvestijn, preventieassistente van het Centrum voor Bijzondere Tandheelkunde (CBT) in Monster: "We geven voorlichting over het belang van goede mondverzorging, geven adviezen en leren vaardigheden in de dagelijkse mondverzorging aan. En we maken ouders en begeleiders ervan bewust dat mondverzorging een

“Dagelijkse mondverzorging voorkomt veel onnodig leed”

gezamenlijke verantwoordelijkheid is.” Belangrijk, want hoe beter ouders of begeleiders de cliënt helpen met de dagelijkse mondverzorging, hoe beter de mondgezondheid wordt. En hoe minder belastend de tandartsbehandelingen worden voor de cliënt.

Kwaliteit van leven

Goede mondverzorging is niet alleen belangrijk voor de gezondheid, maar ook voor het zelfvertrouwen, de kwaliteit van leven en vaak ook voor het gedrag. Trees: "Er was een cliënt met een kokhalsrelex. Daardoor werd de mondverzorging heel belastend. De mond werd steeds viezer. Op een gegeven moment wilde de cliënt de tandartskamer niet meer in. We moesten hem onder narcose brengen om zijn gebit schoon te houden. We hebben toen de begeleiders op de woning geschoold in dagelijkse mondverzorging en verteld hoe zij de kokhalsrelex konden voorkomen. Ze hebben dat heel goed opgepakt. De mondverzorging is sterk verbeterd en tegenwoordig kunnen wij de cliënt weer gewoon

behandelen. Hij vindt het zelfs leuk en klapt in zijn handen als de tandartsstoel op en neer gaat. Schoonmaken is nauwelijks nodig, want het gebit ziet er goed uit." Carla Huiberts, mondhygiëniste van het CBT in Apeldoorn: "Ik had pas iemand in de stoel waarbij ik tanderosie zag. Die schade kwam naar mijn idee door zure oprispingen uit de maag. Dat bleek inderdaad zo te zijn. Ze vertelde dat ze na zo'n oprisping altijd haar tanden poetste. Dat is natuurlijk heel slecht: tandenpoetsen als het mondklimaat heel zuur is. De begeleiders dachten jarenlang dat ze ging tandenpoetsen als uiting van stress, maar er bleek dus meer aan de hand te zijn."

Interventies

"Als mondhygiënist moet je je goed kunnen verplaatsen in de situatie van de cliënt en zijn begeleider", stelt Angela Danenberg, mondhygiëniste van het CBT in Julianadorp. "Gezamenlijk bekijken we de mogelijkheden om de dagelijkse mondverzorging te verbeteren. Dat verschilt per cliënt. De cliënt moet niet worden verplicht om 's morgens en 's avonds te poetsen en te stokeren. Want misschien is het wel beter is om 's middags te poetsen, omdat de cliënt dan ontspannen is. Als er maar structuur in zit. Maak dan niet alleen het gebit schoon, maar ook de slijmvlies, want ook daar kunnen etensresten in achterblijven. Dat kun je met een gaasje doen. De ene cliënt is gevoeliger voor ontstekingen dan de ander. Dat bepaalt mede de intensiteit van de mondverzorging." Het is de ervaring van Angela dat goede dagelijkse mondverzorging ook kan bijdragen aan verbetering op andere gebieden. "Wij hadden een cliënt met diabetes. Toen de mond eenmaal gezond was, werd ook de diabetes beter beheersbaar. Je kunt met goede mondverzorging dus heel veel bereiken."

Scholing

Het is de ervaring van de tandartspraktijken dat regelmatige scholing van medewerkers een gunstig effect heeft op de mondgezondheid van de cliënten. Deze scholingen zijn des te belangrijker omdat in de opleiding weinig aandacht is voor mondverzorging. Bovendien is er bij sommige medewerkers weerstand tegen. Mondverzorging wordt vies gevonden. Of eng; want de cliënt zal maar op je vinger bijten. Als voortvloeisel van het Kwaliteitskader Mondzorg wordt nu gewerkt aan een scholingsplan. Dit houdt in dat medewerkers structureel worden geschoold door een tandheelkundig team. Zodat zij de dagelijkse mondverzorging kunnen

optimaliseren en borgen op de woning. Angela: "We gaan er ook mee naar buiten. Want alle mensen met een verstandelijke beperking hebben natuurlijk recht op de best mogelijke mondverzorging."

"Minder angst voor de tandarts"

Een tandartsbezoek zal nooit haar favoriete uitje worden. Maar sinds de 18jarige Riëlle de Ruyter heeft geleerd hoe ze haar tanden moet stokeren, hoeft ze zich niet meer zo zenuwachtig te maken voor de tandartsstoel. "Ik heb binnenkort een controle en ik denk dat ik geen gaatjes heb."

Riëlle woont sinds anderhalf jaar begeleid zelfstandig in De Lier. Sindsdien gaat ze naar de tandarts in het Centrum voor Bijzondere Tandheelkunde (CBT) in Monster. In het begin vond ze dat nogal eng. Want Riëlle houdt niet van de tandarts. "Dat komt omdat mijn vorige tandarts van tevoren nooit vertelde wat hij ging doen. Zo dacht ik op een keer dat hij met een spiegeltje in mijn mond ging kijken, maar toen zag ik dat het een haak was. Dat had ik totaal niet verwacht. Niet prettig."

Tanden stokeren

Bij het CBT krijgt Riëlle tijdens de tandartsbehandeling wel duidelijk te horen wat er gaat gebeuren. "Ik weet dus precies wat er gaat gebeuren. Dat geeft een prettiger gevoel." Het ging een tijdje goed, maar op een gegeven moment kreeg ze toch wat gaatjes. "Bij het CBT vertelden ze me dat dat kwam omdat ik geen tandenstoker gebruikte. Ze hebben toen eerst alle gaatjes gevuld. Dat is gebeurd onder narcose. Daarna hebben ze me geleerd hoe ik mijn tanden moest stokeren."

Een training thuis

Drie keer kreeg Riëlle thuis een training, van de preventieassistente en de mondhygiëniste. Daardoor weet ze nu heel goed hoe ze haar tanden moet schoonhouden. "Het tandenpoetsen ging al goed. Wel heb ik een elektrische tandenborstel gekocht, want die maakt beter schoon. En ik stoker twee keer per dag mijn tanden." Dat doet ze heel trouw. De ene keer wel wat grondiger dan de ander keer, zo geeft ze toe. Op een aftekenlijst houdt Riëlle bij of ze haar tanden heeft gestokerd. "Ik heb meestal geen geduld, maar voor mijn tanden wel. Want ik wil niet weer gaatjes en pijn. En ik ben nu iets minder bang voor de tandarts. Dat is ook heel fijn."

4. Centra Bijzondere Tandheelkunde

Een vak apart

Rust, structuur en nadruk op preventie. Dat is mondzorg volgens de Centra Bijzondere Tandheelkunde (CBT) van Advisium. Hier werken tandartsen, assistentes en mondhygiënisten die volledig zijn gespecialiseerd in mondzorg aan mensen met een verstandelijke en/of lichamelijke beperking. In dit artikel leest u meer over het onderscheid met de gewone tandarts en over de meerwaarde voor cliënten en hun omgeving. Goed om te weten: ook anderen kunnen gebruikmaken van de kennis van het CBT.

“Mondzorg aan mensen met een verstandelijke beperking is een specialisme”, weet Irina Phoa. Samen met haar team – dat verder bestaat uit nog een tandarts, een mondhygiënist en vier assistentes – runt ze het Centrum Bijzondere Tandheelkunde van 's Heeren Loo in Apeldoorn. “Vanwege hun beperking zijn zij vaak onberekenbaar in hun gedrag en heel beweeglijk. Angst, onzekerheid en onrust over wat er gaat gebeuren spelen een grote rol. Ook ingrijpende levensgebeurtenissen kunnen invloed hebben.” Een aandachtspunt is bovendien dat veel cliënten naast hun beperking ook een syndroom (zoals autisme) en/of lichamelijke beperking hebben. Irina: “Mensen met het Downsyndroom hebben meestal een kleinere mond, een relatief grote tong en/of tanden en kiezen met kortere wortels. En veel cliënten hebben bijvoorbeeld suikerziekte of epilepsie waarvoor zij medicatie gebruiken. Deze medicatie kan bijwerkingen hebben waarvan wij moeten weten.”

Ken de cliënt

Het is vaak een hele uitdaging om de cliënt in de stoel te krijgen, weet Irina uit ervaring. “Het is dus belangrijk dat we onze cliënten goed kennen. Dat we hun gedrag verstaan en op de hoogte zijn van een eventueel bijkomend syndroom of bijkomende ziekte en van het medicijngebruik. Het is zelfs belangrijk dat wij weet hebben van ingrijpende levensgebeurtenissen, zoals seksueel misbruik.” Het cliëntendossier is voor de praktijk dan ook een belangrijke informatiebron. “Iedere cliënt heeft een gebruiksaanwijzing. De een komt binnen op zijn sokken, de ander wordt rustig van muziek tijdens de behandeling. En nog een ander moet bij wijze van spreken eerst drie rondjes om de stoel lopen.”

Röntgenfoto's en narcose

Het CBT in Apeldoorn is volledig berekend op het behandelen van mensen met een verstandelijke/of lichamelijke beperking. “We hebben goede behandelstoelen en een geavanceerde OPG (Orthopantomogram) voor het maken van een overzichtsfoto van beide kaken, alle tanden en kiezen en de holttes. Daarvoor hoeven mensen dus niet naar het ziekenhuis. Datzelfde geldt voor behandelingen in narcose. Eén woensdag per maand komt er een anesthesist die is gespecialiseerd in mensen met

een verstandelijke beperking. Hij bouwt dan een kleine OK om de stoel heen. Gezamenlijk behandelen we dan vijf of zes cliënten per 'narcosedag'.

Voorlichting en preventie

In Zuid-Holland werkt 's Heeren Loo nauw samen met Stichting Centrum Bijzondere Tandheelkunde Zuid-Holland. Tandarts Ton Molenaar: “Het vullen van gaatjes is eigenlijk niet de belangrijkste taak van de tandarts gehandicaptenzorg. In de mondzorg aan mensen met een verstandelijke beperking is het veel belangrijker om problemen te voorkomen. Want mensen met een verstandelijke beperking hebben veel vaker dan anderen een slecht gebit met ontstekingen en pijn in de mond. En tegelijkertijd laten zij zich vaak lastig behandelen. Trouwens, de meeste van mijn cliënten verdragen het niet om een uitgebreid kunstwerk in hun mond te hebben. Het voorkomen van gaatjes en ontstekingen scheelt dus heel veel problemen en gedoe. Daarom besteden wij het merendeel van de tijd aan voorlichting en preventie. We instrueren cliënten en hun ouders/verzorgers en we trainen zorgmedewerkers op woningen. We komen zelfs bij mensen thuis.”

“Rust, structuur en nadruk op preventie”

Geduld en flexibiliteit

Het is duidelijk dat een tandarts gehandicaptenzorg er niet komt met vaktechnische kennis en ervaring alleen. Voor het kunnen omgaan met en behandelen van iemand met een verstandelijke beperking moet je ook kennis hebben van de verstandelijke beperking, bijbehorende lichamelijke en gedragskenmerken en van bijkomende symptomen en ziektes. De overige benodigdheden: heel veel geduld en flexibiliteit. Ton: “Het kost alleen al tijd om het vertrouwen van de cliënt te winnen, zodat de weerstand afneemt en hij plaatsneemt in de stoel. Ook de behandeling neemt meer tijd in beslag. Anders dan de reguliere tandarts, mogen wij per uur declareren in plaats van per verrichting. Daardoor kunnen wij onze praktijk in stand houden en verder ontwikkelen. We investeren veel in nascholing van medewerkers en in voorlichting aan ouders, verzorgers en begeleiders. Zo kunnen wij onze cliënten de zorg bieden die zij zo hard nodig hebben.”

Gezondheid en welzijn

Ook in het CBT in Apeldoorn ligt de nadruk tegenwoordig op voorlichting en preventie. Irina: “Voorheen werden hier alleen pijnklachten behandeld, nu geven we preventieve mondzorg. Onze cliënten komen minimaal vier keer per jaar bij de afdeling tandheelkunde: tweemaal bij de mondhygiëniste en twee maal voor controle bij de tandarts. Zo kunnen we de mondgezondheid zo optimaal mogelijk controleren. Dit is gunstig voor de algehele gezondheid van onze cliënten.”

5. Specialismen: angst, narcose en autisme

Specialistische mondzorg voor mensen met een verstandelijke beperking

Duidelijkheid, rust en vertrouwen

De meeste mensen met een verstandelijke beperking gaan niet graag naar de gewone tandarts. Andersom weten tandartsen zich vaak geen raad met deze mensen. Zij hebben daarom behoefte aan een gespecialiseerde tandarts die duidelijkheid biedt en de tijd neemt. Een tandarts die kennis heeft van de verstandelijke beperking en een eventueel syndroom (zoals autisme) of iemands traumatische levensgebeurtenis. Duidelijkheid, rust en vertrouwen, dát is belangrijk. Vooral bij angst voor de tandarts. "Alleen als het echt niet anders kan, behandelen we onder narcose."

"Bij het vak van tandarts gehandicaptenzorg komt veel psychologie kijken", aldus Selma Uijlenbroek. Ze heeft een praktijk in Ermelo en werkt al bijna twee decennia ook bij 's Heeren Loo Zorggroep. "Toen ik net tandarts was, vond ik het lastig om te gaan met angstige cliënten. Ik ben me daarin gaan verdiepen en volgde vele trainingen. Nu is het een sport iemand behandelbaar te krijgen. Ik heb veel baat bij mijn opleiding NLP, Neuro Linguïstisch Programmeren. Dat is een methode om het gedrag en de overtuigingen van een persoon te beïnvloeden en te wijzigen. Dat doe ik in gesprek met de cliënt. Ik luister goed naar hem en veelal lopen we samen zijn levenslijn door. Waar in zijn leven heeft hij zijn eerste trauma opgelopen? Een trauma kan er bijvoorbeeld voor zorgen dat een cliënt geen aanraking verdraagt of heel heftig reageert op een hand of instrument in de mond. Mijn gesprekstechnieken zijn erop gericht het trauma te scheiden van de behandeling. Vaak zijn één of twee gesprekken voldoende om de cliënt behandelbaar te krijgen. Soms duurt dat wat langer."

Als praten niet gaat, bijvoorbeeld vanwege de ernst van de beperking, valt Selma terug op het creëren van een basisvertrouwen, door rustige aanrakingen en rust en duidelijkheid tijdens de behandeling. En door ervoor te zorgen dat de cliënt geen pijn ervaart tijdens de behandeling. "Zelfs een lichte behandeling voer ik dan uit onder plaatselijke verdoving. En ik let goed op nonverbale signalen." Wat Selma mooi vindt aan haar vak? "Dat we het gebit van mensen zo mooi opknappen dat zij helemaal opleven. Het gebeurt regelmatig dat ze ineens nieuwe kleren gaan kopen en naar de kapper gaan. Ze worden verbaal actiever en durven weer ronduit te lachen. Sommigen pakken zelfs vrijwilligerswerk op of gaan op zoek naar een baan. Dát is ontzettend mooi om te zien."

Behandeling onder narcose

Is een cliënt lastig te behandelen? Dan doe je dat toch onder narcose? Maar zo eenvoudig ligt het niet. "Als arts weeg ik zorgvuldig de risico's van narcose af tegen de voordelen van de ingreep, zoals in geval van pijn, ondervoeding, gedragsproblemen of gevaar voor de gezondheid", vertelt arts verstandelijk gehandicapten (AVG) Esther Kapinga. "Want een narcose heeft nadelen. Zoals de kans op verslikken, vooral bij cliënten met spasme of andere problematiek. Ook bestaat het risico op een longontsteking." Een kalmerend middel heeft dan ook de voorkeur. "Voorheen werkten we met Dormicum. Het nadeel daarvan is het risico op ademdepresie: een verminderde ademhaling. Sinds kort werken wij daarom met Lorazepam. Dit middel is prettiger voor de cliënt en er is minder controle nodig van de ademhaling en het bewustzijn. Het is daardoor minder belastend voor hen. Voor een enkele cliënt blijft anesthesie onvermijdelijk. Ton Molenaar, tandarts van het Centrum Bijzondere Tandheelkunde (CBT) in Monst: "Of we een cliënt onder narcose behandelen, hangt af van de medewerking van de cliënt en van de hoeveelheid werk. Bovendien hebben we de toestemming nodig van de wettelijk vertegenwoordiger. Maar uiteindelijk bepaalt de anesthesist of het verantwoord is dat iemand onder narcose gaat. Zo mag de cliënt niet 70 jaar of ouder zijn en een BMI (Body Mass Index) hebben van hoger dan 35. We kiezen altijd voor de minst belastende en meest veilige oplossing, afgezet tegen de noodzaak van behandeling. Maar ik moet zeggen dat behandeling onder narcose voor mij als tandarts vaak een verademing is."

Autisme in de stoel

Hoe zou het zijn om naar de tandarts te moeten als je autisme hebt? Dat moet enorm verwarrend zijn. Want iemand met autisme ervaart flarden van geluiden, kleuren, geuren en beelden, maar weet met deze gefragmenteerde informatie geen sluitende puzzels te leggen. Dit geeft angst, onveiligheid en onduidelijkheid over wat gaat komen. Dat stelt bijzondere eisen aan de tandheelkundige zorg. Het Centrum Bijzondere Tandheelkunde in Julianadorp heeft zich gespecialiseerd in 'Autisme in de stoel'.

"Bij autisme maken de details vaak het verschil", aldus preventieassistente Anja Klein. Samen met orthopedagoge Ellen van der Linde volgde zij de post-HBO opleiding Autisme bij 'Geef me de vijf', een methodiek voor het omgaan met mensen met autisme. "Om een cliënt behandelbaar te krijgen, moet je op zijn communicatieniveau komen. Dat begint met het vergaren van voorinformatie over cliënt. Het is heel belangrijk dat wij van ouders/ verzorgers horen wat de cliënt wel en niet verdraagt, zodat je daar rekening mee kunt houden. Wij werken heel prikkelarm. Er staat geen radio aan, ik heb nooit parfum op en ik verf mijn haren altijd in dezelfde kleur. Heel belangrijk is ook dat wij de cliënt eerst goed

waarnemen. En dat we wachten tot de cliënt klaar is met zijn informatieverwerking. We zijn neutraal in ons gedrag en tonen geen emoties, zoals ongeduld, ergernis of plezier; allemaal prikkels. En we geven alleen feitelijke informatie. We benoemen wat er gaat gebeuren, hoe lang dat duurt en wat hij gaat voelen. En we geven heel duidelijke instructies. Wij stellen nooit vragen, maar delen feitelijk mee wat de cliënt moet doen. Op een dag behandelen we gemiddeld acht mensen. Wij filmen onszelf ook. Wat ging goed, wat kan beter? Zo leren we steeds bij.”

Omgaan met cliënt met autisme:

1. Geen social talk;
2. Wees duidelijk en eerlijk;
3. Vertel wat er gaat gebeuren, wat de cliënt gaat voelen en hoe lang dat duurt;
4. Negeer lastig gedrag;
5. Geef de cliënt iets te doen.

6. “Je wilt toch het beste voor je kind” Goede mondverzorging begint in de woonomgeving

Goede mondverzorging begint bij de woonomgeving van de cliënt; thuis of op de woning. Reden voor het Centrum voor Bijzondere Tandheelkunde (CBT) in Monster om niet alleen begeleiders op de woning te trainen, maar ook ouders. Met aantoonbaar resultaat.

Stefanie Bijl (33 jaar) heeft een verstandelijke beperking en een lichte vorm van autisme. Sinds haar 19e woont ze op Het Westerhonk. “Stefanie heeft een sterk gebit, maar ze had altijd last van ontstoken tandvlees”, vertelt moeder Laura. “Het risico daarvan is, dat de wortels aangetast worden zonder dat je dat ziet. Oorzaak van de ontstekingen was angst voor het tandenpoetsen. Als we haar gebit wilden poetsen, duwde ze de borstel vaak weg en perste ze haar lippen op elkaar.”

Workshop

Op advies van preventieassistente Trees Duijvestijn volgden de ouders, Laura en Cock, in 2013 een workshop mondzorg bij het CBT in Monster. Trees leerde hen vaardigheden in mondverzorging op dezelfde manier als de begeleiders dat op de woning doen. “Dat gaat als volgt: Stefanie zit op een krukje in de badkamer. Mijn man of ik staan rechts naast haar. We leggen de linkerarm om haar heen, zodat ze daarop haar hoofd kan leggen. Dit zorgt er ook voor dat ze haar hoofd niet zomaar kan wegdraaien. We hebben ook geleerd dat, als je je vingers op een bepaalde manier in haar mond brengt, ze daar niet op kan bijten.” Het tandenpoetsen gebeurt in een vaste, voorspelbare volgorde, zodat het voor Stefanie duidelijk is wat er gebeurt. Dit voorkomt dat ze angstig wordt en zich gaat verzetten.

Stabiel

De resultaten zijn positief. Voorheen moest Laura het tandenpoetsen overlaten aan haar man, maar tegenwoordig doet ook zij dit. Want Stefanie is minder angstig en laat meer toe. “Stefanie heeft een tijdje geleden een uitgebreide controle en behandeling onder narcose gehad”, vertelt Laura. “Hieruit bleek dat de gezondheid van haar gebit nu stabiel is. Dat was heel goed nieuws. Uiteindelijk willen we ernaartoe dat Stefanie het accepteert dat we een elektrische tandenborstel gebruiken én dat we haar tanden stokeren. Want je wilt toch het beste voor je kind. Of dat gaat lukken? Dat hopen we. We zijn al een heel eind onderweg.” Laura voegt er nog een laatste verhaal aan toe. “Pas heeft Stefanie nog een controle gehad. We zijn begin dit jaar begonnen met dit project. Sinds die tijd zijn we zo ver gekomen! Het laatste tandartsbezoek heeft ze dormicum gekregen om rustig te worden, dit lieten we inwerken in een rustig kamertje. Daarna was ze bij de controle zo geconcentreerd op Trees, die er steeds bij is. De tandarts kon de controle uitvoeren, stokeren en hij heeft zelfs tandsteen kunnen verwijderen. Het kost gezamenlijk wat inspanning, maar hier doen we het voor!”

7. Financiering

De mondzorg die 's Heeren Loo biedt kan binnen de wet langdurige zorg en de zorgverzekeringswet vergoed worden. Wanneer deze stelsels niet voor u van toepassing zijn kunt u ervoor kiezen de behandeling zelf te betalen. Onderstaand zijn deze verschillende mogelijkheden toegelicht.

Wet langdurige zorg (Wlz)

De behandeling wordt vanuit de Wlz vergoed wanneer u een Wlz-indicatie heeft voor verblijf en behandeling. Hierbij wordt een deel door het zorgkantoor vergoed en een deel door de instelling waar u verblijft. Zelf zult u geen rekening ontvangen voor de tandheelkundige behandeling. Wanneer u bij 's Heeren Loo verblijft, kunt u direct bij ons terecht. Wanneer u bij een andere instelling verblijft, neemt u dan eerst contact op met de tandartspraktijk van 's Heeren Loo zodat zij contact op kunnen nemen met de instelling waar u verblijft voor de financiële afwikkeling.

Zorgverzekeringswet

Wanneer u geen Wlz-indicatie heeft voor verblijf en behandeling, kan de behandeling worden vergoed door uw zorgverzekeraar. Dit is mogelijk wanneer uw zorgverzekeraar een machtiging heeft afgegeven voor de behandeling. Deze machtiging wordt voor u aangevraagd door de tandheelkundige praktijk van 's Heeren Loo. Wanneer deze machtiging is afgegeven wordt u hiervan op de hoogte gesteld en kan de behandeling worden gestart.

Eigen bijdrage

Er geldt een wettelijke eigen bijdrage voor een uitneembare volledige prothese en voor mondzorg die niet rechtstreeks in verband staat met de indicatie voor bijzondere tandheelkundige hulp. Voor meer informatie hierover kunt u contact opnemen met uw zorgverzekeraar.

Eigen risico

De kosten die bij uw zorgverzekeraar worden ingediend komen ten laste van het verplichte en eventuele vrijwillige eigen risico, hiervoor kunt u eventueel een nota ontvangen.

Direct op factuurbasis

Wanneer u geen indicatie heeft of er geen machtiging wordt afgegeven door uw zorgverzekeraar kunt u ervoor kiezen de behandeling zelf te betalen. U betaalt in dit geval een marktconform uurtarief.

Overzicht Mondzorg Centra 2016

Apeldoorn

Centrum Bijzondere Tandheelkunde 's Heeren Loo Apeldoorn

Regenboogbrink 12
7325 BA Apeldoorn
Tel.: 088 037 21 20
Postbus 27
7325 AA Apeldoorn

Bedum

Tandartspraktijk Jager

De Vliet 22
Bedum

- Tandarts J.F. Perdok uit Warffum komt 1x per week.
- Mondhygieniste S. Verrips komt de laatste dinsdag van de maand.
- Greet de Vries verpleegkundige is daarbij altijd aanwezig.
Afspraken gaan via de medische dienst tel: Tel. 088 037 29 01 of 088 036 01 90

Druuten/ Rivierenland

Tandartspraktijk Rivierenland

Kapellekenslaan 47
6651 TJ Druuten
Tel. 088 037 25 20

Tandartskamer Geldermalsen

Wieken 7
4191 TS Geldermalsen
Tel. 088 037 26 18 (m.i.v. 17 juli 2015)

Ermelo

Tandartspraktijk

Enckerkamp 2
3853 HL Ermelo
Tel. tandarts: 0341 55 54 19
Tel. mondhygieniste: 0341 55 54 18

Julianadorp

Centrum Bijzondere Tandheelkunde 's Heeren Loo

Eikenhout 310
1787 RA Julianadorp
Tel. 0223 64 85 16 en 0223 64 85 17

Monster

CBT Zuid-Holland locatie Monster

Binnenhof 5
2681 JH Monster
Email: info@cbtmonster.nl
Tel. 0174 24 82 07
Open: maandag t/m vrijdag van 08:30 tot 16:30 uur

CBT Zuid-Holland locatie Leiderdorp

Simon Smitweg 14
2353 GA Leiderdorp
email: info@cbtleiderdorp.nl
Tel. 071 30 30 089
Open: dinsdag en donderdag van 08:30 tot 16:30 uur

Noordwijk

CBT Zuid-Holland locatie Noordwijk

Wintertuinlaan 4
2201 ZS Noordwijk
Email: info@cbtnoordwijk.nl
Tel. 071 30 30 946
Open: maandag t/m vrijdag van 08:30 tot 16:30 uur

Wekerom

Tandartspraktijk

Apeldoornseweg 60
6733 SC Wekerom
Tel. 0880372469

- Tandarts: Ferdi van Roekel (dinsdagmiddag en donderdagochtend)
- Mondhygienist: Mustafa Farman (maandag)

Colofon

Tekst: Jeroen Fidder
Ontwerp: OWN Amsterdam
Fotografie: Inge Hondebrink, Astrid van Loo en Geerard van Giessel
Coördinatie: Marketing & Communicatie
Druk: EPC Nieuwegein

Meer weten?

Bel 0800 3 55 55 55 (ma-vr 08.00-20.00)

info@sheerenloo.nl

www.advisium.nl

www.sheerenloo.nl

De 's Heeren Loo Zorggroep

De 's Heeren Loo Zorggroep ondersteunt in bijna het hele land mensen met een verstandelijke beperking. Jong en oud helpen wij een passend antwoord te vinden op grote en kleine vragen. Dichtbij en samen met de mensen die belangrijk voor hen zijn. De cliënt maakt eigen keuzes en wij ondersteunen hem hierbij. Het gaat om de cliënt; om wie hij is en om wat hij kan en wil. Samen, ontwikkeling, betrokken en passie zijn de waarden die ons werk richting geven.

Advisium

Alle onderzoek en behandeling van de 's Heeren Loo Zorggroep vindt plaats vanuit ons landelijke expertisecentrum Advisium. Er is altijd een locatie bij u in de buurt. Er werken meer dan 700 medische en paramedische specialisten, gedragsdeskundigen en geestelijk verzorgers. Ze stellen de mogelijkheden van mensen centraal, niet de beperkingen. Iedereen met een verstandelijke beperking is welkom. Of je nu woont bij 's Heeren Loo, thuis of bij een andere zorgverlener. De aanpak is afgestemd op de individuele cliënt. Door bundeling van kennis en ervaringen kan Advisium ook bijdragen aan de totale zorg voor mensen met een verstandelijke beperking in Nederland.